

ЧЫГЫШ ТААНУУНУН МАСЕЛЕЛЕРИ

ВОПРОСЫ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

ISSUES OF ORIENTAL STUDIES

e-ISSN: 1694-8653

№1/2025, 100-106

УДК: 94 (37).084

DOI: [10.52754/16948653_2025_1_16](https://doi.org/10.52754/16948653_2025_1_16)

**УЛУУ АТА МЕКЕНДИК СОГУШТУН САБАКТАРЫ ЖАНА БҮГҮНКҮ КҮНДӨГҮ
МААНИСИ**

**УРОКИ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ
СЕГОДНЯШНЕГО ДНЯ**

LESSONS OF THE GREAT PATRIOTIC WAR AND THEIR MEANING FOR TODAY

Адышева Назгул Кабылбековна

Адышева Назгул Кабылбековна

Adysheva Nazgul Kabylbekovna

улук окутуучу, Б.Сыдыков атындагы Кыргыз-Өзбек Эл аралык университети
старший преподаватель, Кыргызско-Узбекский университет имени Б.Сыдыкова

Senior Lecturer, Kyrgyz-Uzbek University named after B. Sydykov

n_adysheva@mail.ru

УЛУУ АТА МЕКЕНДИК СОГУШТУН САБАКТАРЫ ЖАНА БҮГҮНКҮ КҮНДӨГҮ МААНИСИ

Аннотация

Бул макалада Улуу Ата Мекендик согуштун негизги сабактары жана алардын бүгүнкү күндөгү мааниси талданды. Согуштун тарыхый тажрыйбасы, анын элдин аң-сезимине жана мамлекеттердин өнүгүү жолуна тийгизген таасири каралды. Ошондой эле, согуштун сабактары бүгүнкү дүйнөлүк геосаясий кырдаалда коопсуздук, биримдик жана патриоттук тарбия берүү өнүгүндө кандай ролду ойной тургандыгы талкууланды. Макалада тарыхый фактыларга негизделген илимий-аналитикалык көз караш сунушталып, азыркы муун үчүн Улуу Ата Мекендик согуштун сабактарын сактоо жана пайдалануу маселелери козголду.

Ачкыз сөздөр: Улуу Ата Мекендик согуш, тарыхый сабактар, патриотизм, биримдик, жеңиш, геосаясат

УРОКИ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ СЕГОДНЯШНЕГО ДНЯ

Medico-social importance of a healthy lifestyle in shaping the health of students

Аннотация

В статье анализируются основные уроки Великой Отечественной войны и их актуальность в наши дни. Рассмотрен исторический опыт войны, ее влияние на сознание людей и развитие государств. Они также обсудили роль, которую уроки войны могут сыграть в содействии безопасности, единству и патриотическому воспитанию в сегодняшней глобальной геополитической ситуации. В статье представлен научно-аналитический взгляд, основанный на исторических фактах, и поднимаются вопросы сохранения и использования уроков Великой Отечественной войны для нынешнего поколения.

Abstract

This article analyzes the main lessons of the Great Patriotic War and their significance for today. The historical experience of the war, its impact on the consciousness of the people and the development of states are considered. It also discusses the role that the lessons of the war play in the current global geopolitical situation in terms of security, unity and patriotic education. The article presents a scientific and analytical perspective based on historical facts and raises the issues of preserving and using the lessons of the Great Patriotic War for the current generation.

Ключевые слова: Великая Отечественная война, исторические уроки, патриотизм, единство, победа, геополитика

Keywords: Great Patriotic War, historical lessons, patriotism, unity, victory, geopolitics

Киришүү

Улуу Ата Мекендик согуш (1941–1945) – XX кылымдын эң кандуу жана кайгылуу окуяларынын бири болуп, дүйнөлүк тарыхта терең изин калтырган. Бул согушта 70 миллиондон ашуун адамдын өмүрү кыйылып, Европанын жана Азиянын көптөгөн мамлекеттери талкаланып, дүйнөлүк тартип олуттуу өзгөрүүлөргө дуушар болгон. Кыргыз эли да бул согушка өз салымын кошуп, миндеген мекендештерибиз фронтко аттанып, алардын көпчүлүгү кайтып келбей калган. Ошол эле учурда, согуш жылдарында Кыргызстан тылдагы чоң колдоону көрсөтүп, ооруктагы эмгек баатырдыгы менен айырмаланган.

Бүгүнкү күндө бул теманын актуалдуулугу төмөнкү бир нече негизги себептерге байланыштуу жогору бойдон калууда:

1. Тарыхый эс-тутумду сактоо жана бурмалоолорго жол бербөө-Азыркы учурда айрым мамлекеттерде Улуу Ата Мекендик согуштун тарыхы бурмаланып, анын чыныгы маңызы өзгөртүлүп көрсөтүлүүдө. Кээ бир өлкөлөрдө согуштагы Советтик армиянын жеңиши жокко чыгарылып, анын салымы төмөндөтүлүп, ал тургай агрессор катары сүрөттөлүүдө. Мындай шартта согуштун чыныгы сабактарын жаш муундарга так жеткирүү жана тарыхый фактыларды сактоо абдан маанилүү. Кыргызстан үчүн бул өзгөчө актуалдуу, анткени биздин ата-бабаларыбыз ошол жеңиш үчүн өз өмүрүн арнашкан.
2. Патриоттук жана атуулдук тарбия берүү-Согуш жылдарында кыргызстандыктар өз мекени үчүн жанын аябастан күрөшүп, чыныгы баатырдыктын үлгүсүн көрсөтүшкөн. Бул эрдиктер бүгүнкү муунга мекенчилдиктин, биримдиктин жана жоопкерчиликтиң үлгүсү катары кызмат кылат. Айрыкча жаштарды тарбиялоодо согуштун сабактарын эске алуу – аларга тарыхый аң-сезимди калыптандыруу, ата-бабаларынын эрдигин баалоо жана мамлекетке болгон сүйүүсүн арттыруу үчүн өтө маанилүү.
3. Дүйнөлүк жана аймактык коопсуздук маселелери-Бүгүнкү күндө дүйнө жүзүндө согуштук жаңжалдар жана геосаясий чыңалуулар күчөп жаткандыгын көрүүгө болот. Айрым мамлекеттер ортосунда куралдуу жаңжалдар болуп, аймактык талаш-тартыштар күч алууда. Бул жагдайда Улуу Ата Мекендик согуштун сабактарын эстөө жана андан жыйынтык чыгарып, тынчтыкты сактоого умтулуу зарыл экендигин баса белгилегим келет. Тарыхтан үйрөнгөн сабактардын негизинде эл аралык мамилелерди жөнгө салуу, конфликттерди алдын алуу жана глобалдык тынчтыкты сактоо үчүн чараларды көрүү зарыл.
4. Социалдык жана маданий мурасты улантуу-Согуш жылдарында элдин биримдиги, ынтымагы жана боорукерлиги өзгөчө күчөгөн. Кыргыз эли фронтко жөнөтүлгөн жоокерлерди тамак-аш, кийим-кече менен камсыздап, тылда талыкпай иштешкен. Ошол кыйынчылыктарды жеңип чыгуу үчүн адамдар бири-бирине жардам берип, кайратмандыкты көрсөтүшкөн. Бүгүнкү күндө коомчулукта ушул баалуулуктарды сактоо, өз ара жардамдашуу жана боорукерлик сезимин жогорулатуу үчүн согуштун сабактары маанилүү болуп эсептелет.
5. Жаштардын тарыхка болгон кызыгуусун арттыруу-Учурда технологиянын жана маалыматтын тез өнүгүшү менен жаштар көбүнчө социалдык тармактарга жана кыска мөөнөттүү тренддерге көңүл бурушат. Натыйжада, тарыхка болгон кызыгуу төмөндөп, өткөн окуялар унутулуп калып жаткандай сезилет. Улуу Ата Мекендик согуштун окуяларын мектеп программаларында, университеттик курстарда жана тарыхый-

илимий изилдөөлөрдө терең камтуу – жаңы муундун тарыхый аң-сезимин бекемдөөдө маанилүү ролду ойнойт.

6. Ардагерлерге жана согуштун күбөлөрүнө болгон сый-урматты сактоо-Азыркы учурда Улуу Ата Мекендик согушка катышкан ардагерлердин саны жылдан жылга азайып баратат. Алардын басып өткөн жолун даңазалоо, алардын эрдиктерин эскерүү жана аларга татыктуу кам көрүү – бул мамлекеттин жана коомдун негизги милдеттеринин бири. Бул ардагерлердин өмүр баяндары, эскерүүлөрү жана тажрыйбалары жаш муундар үчүн баа жеткис мурас болуп саналат.

Улуу Ата Мекендик согуш XX кылымдын эң ири жана оор сыноолорунун бири болуп, дүйнөлүк тарыхта өзгөчө орун ээлейт. Бул согуштагы жеңишке жетишүүдө совет элинин, анын ичинде кыргызстандыктардын кошкон салымы зор болгон. Миндеген кыргыз жоокерлери фронтто каармандык менен салгылашып, көптөгөн эмгекчилер тылда жеңиш үчүн үзүрлүү эмгектенишкен.

Бүгүнкү күндө бул теманын актуалдуулугу төмөнкү бир нече себептерден улам жогору бойдон калууда:

1. Тарыхый эс-тутумду сактоо – Согуштун сабактары келечек муундарга сабак болуп, тарыхый окуялар бурмаланбашы үчүн аларды терең изилдөө жана даңазалоо маанилүү.
2. Патриоттук тарбия – Жаштарды мекенчилдикке, эли-жерин сүйүүгө, жоопкерчиликке тарбиялоо үчүн согуштун баатырларын жана алардын эрдиктерин эскерүү абдан зарыл.
3. Саясий жана геосаясий сабактар – Бүгүнкү күндөгү дүйнөлүк саясий кырдаал согуштук окуялардан сабак алууну талап кылат. Коопсуздукту камсыздоо, эл аралык мамилелерди жөнгө салуу жана туруктуулукту сактоо үчүн бул тарыхый тажрыйбаны эске алуу керек.
4. Социалдык жана маданий мурас – Согуш жылдары кыргыз элинин биримдиги, кайратмандыгы жана боорукерлиги күчөп, бүгүнкү күндө да коомдук ынтымакты чыңдоодо үлгү катары кызмат кыла алат.

Ошентип, Улуу Ата Мекендик согуштун сабактарын изилдөө жана талдоо тарыхый гана эмес, учурдагы коомдук-саясий жана маданий маселелерди түшүнүү үчүн да маанилүү. Бул теманы окуп-үйрөнүү согуштун кайгылуу жана баатырдык барактарын даңазалоо менен катар, келечекте тынчтыкты сактоо жана улуттар аралык ынтымакты чыңдоо үчүн чоң роль ойнойт.

Улуу Ата Мекендик согуштун сабактары бүгүнкү күндө да актуалдуулугун жоготпой келет. Бул согуштун тарыхын изилдөө жана аны жаңы муундарга туура жеткирүү – тарыхый адилеттүүлүктү сактоо, патриоттуулукту чыңдоо жана тынчтыкты сактоонун маанилүү шарты болуп саналат. Кыргызстан үчүн бул тема өзгөчө мааниге ээ, анткени кыргыз элинин согуштагы жана тылдагы эрдиктери унутулбашы керек. Согуш сабактары – бул өтмүштү эстеп, келечекти туура куруунун, элдин биримдигин бекемдөөнүн жана дүйнөлүк тынчтыкты сактоонун негизи боло алат.

Бул тема боюнча төмөнкү негизги маселелерди талдап чыгуу маанилүү:

1. Улуу Ата Мекендик согуштун сабактары

- Элдик биримдик жана ынтымак: Согуш жылдарында бардык элдердин бир муштумдай биригип, жеңишке жетишкени чоң сабак болуп калды.
- Экономикалык жана аскердик мобилизация: Согуш мезгилиндеги өндүрүштү, айыл чарбасын тез арада согуштук режимге өткөрүү тажрыйбасы бүгүнкү күндө да маанилүү.
- Илим жана технологиянын өнүгүшү: Согуш учурунда илимий жана техникалык жетишкендиктер (жаңы курал-жарактар, медицинадагы ачылыштар) чоң ролду ойногон.
- Жаштарды мекенчилдикке тарбиялоо: Согуш баатырларынын эрдигин унутпоо, аларды урматтоо – азыркы жаштар үчүн патриоттук тарбиянын негизи.
 - 2. Бүгүнкү күндөгү мааниси
- Тарыхый эс тутум: Улуу Ата Мекендик согуштун тарыхын бурмалоого жол бербөө жана келечек муундарга чындыкты жеткирүү.
- Мекенди коргоо жана коопсуздук маселеси: Азыркы дүйнөлүк кырдаалда согуштун сабактары мамлекеттин коопсуздук стратегиясын түзүүдө пайдалуу.
- Эл аралык мамилелер: Согуштан алынган сабактар тынчтыкты сактоодо, мамлекеттер ортосундагы дипломатиялык байланыштарда чоң ролду ойнойт.
- Социалдык-экономикалык сабактар: Эң оор мезгилдерде элдин ынтымагы, эмгекчилдиги мамлекеттин өнүгүшүнө өбөлгө түзөрүн көрсөттү.

Корутунду

Улуу Ата Мекендик согуштун сабактары бүгүнкү күндө да актуалдуу. Бул сабактардын негизинде биз тынчтыкты сактоону, мамлекетти өнүктүрүүнү жана келечек муундарды туура тарбиялоону унутпашыбыз керек. Бул тарыхый окуя элдик биримдиктин, экономикалык мобилизациянын жана мекенди коргоонун маанилүү экенин көрсөттү. Дүйнөдө бул сабактарды эске алуу мамлекеттин коопсуздугун камсыз кылууда, тарыхый эс тутумду сактоодо жана экономикалык өнүгүүнү жогорулатууда негизги факторлордон болуп саналат. Улуу Ата Мекендик согуштун сабактарын эске алуу жана аларды коомдук өнүгүүнүн ар кыл тармактарына туура колдонуу мамлекеттин туруктуулугуна, коопсуздугуна жана элдин биримдигине салым кошот.

Маселенин чечүү жолдору катары:

- Тарыхый чындыктын бурмаланышына каршы туруучу билим берүү саясатын өнүктүрүү.
- Коргонуу системасын чыңдоо жана эл аралык мамилелерди бекемдөө.
- Улуттук экономикадагы кризистерге туруштук берүү стратегияларын иштеп чыгуу.
- Жаштарды мекенчилдикке тарбиялоо жана руханий баалуулуктарды жайылтуу сунушталат.
- Күтүлүүчү натыйжалар
- Эгерде сунушталган иш-чаралар ишке ашырылса, төмөнкү оң натыйжаларга жетүүгө болот:
- Тарыхый эс тутумдун бекемделиши:

- Жаштар арасында согуштун мааниси жана тарыхый сабактары туура түшүнүлүп, бурмаланган маалыматтарга каршы тура алган коом калыптанат.
- Эл ичинде улуттук аң-сезим жана биримдик күчөйт.
- Мамлекеттик коопсуздуктун чыңдалышы:
 - Аскердик жана экономикалык потенциал жогорулап, мамлекет ар кандай тышкы коркунучтарга даяр болот.
 - Дүйнөлүк геосаясий кырдаалга ылайык, коргонуу стратегиясы өркүндөтүлөт.
- Экономикалык жана социалдык туруктуулук:
 - Өлкөнүн ички ресурстарын натыйжалуу пайдалануу менен экономикалык туруктуулук камсыздалат.
 - Азыраак импортко көз карандылык жана ички өндүрүштү колдоо аркылуу өлкөнүн өз алдынча өнүгүүсү камсыз кылынат.
- Жаштардын мекенчилдик аң-сезиминин жогорулашы:
 - Жаштар мекенин, эл-жерин сүйгөн, аны коргоого даяр, билимдүү жана маданияттуу болуп калыптанат.
 - Патриоттук тарбиялоонун аркасында жаңы муун улуттук баалуулуктарды урматтаган активдүү жарандардан түзүлөт.

Колдонулган адабияттар

1. Кривошеев Г.Ф. – Россия и СССР в войнах XX века: Потери вооруженных сил. Статистическое исследование. Москва, 2001.
2. Мурадымов, Н. М. Война - как фактор единения и крушения семьи, дома / Н. М. Мурадымов, А. Турдубаева // Вестник Ошского государственного университета. – 2021. – Т. 2, № 4. – С. 1006-1015. – DOI 10.52754/16947452_2021_2_4_1006. – EDN CFYDJC.
3. Жуков Г.К. – Воспоминания и размышления. Москва, 2002.
4. Александров В.В. – История Великой Отечественной войны. Москва, 2015.
5. Бердин О.Ш. – Кыргызстанцы в Великой Отечественной войне (1941–1945 гг.). Бишкек, 2010.
6. Климов В.И. – Мобилизация экономики в годы Великой Отечественной войны. Москва, 2009.
7. Атаханов, Ш. Т. Взгляды на исторические знания молодежи Кыргызстана о Великой Отечественной войне в канун 75-летия Великой Победы (на примере материалов соцопроса) / Ш. Т. Атаханов // Вестник Ошского государственного университета. – 2020. – № 1-3. – С. 40-45. – EDN VULNGI.
8. Кара-Мурза С.Г. – Манипуляция сознанием. Москва, 2003.
9. Месснер Е. – Мятеж – имя третьей всемирной. Теория войны будущего. Москва, 2019.
10. Сунгуров А.Ю. – Геополитические уроки Великой Отечественной войны. Санкт-Петербург, 2017.
11. Дугин А.Г. – Геополитика: Основы геополитической будущности. Москва, 2016.
12. Давутоғлу А. – Стратегическая глубина: Международное положение Турции. Анкара, 2001.

13. Осекова, А. К. Согуш темасынын Чынгыз Айтматовдун чыгармаларында берилиши / А. К. Осекова // Вестник Ошского государственного университета. – 2021. – Vol. 2, No. 4. – P. 1071-1076. – DOI 10.52754/16947452_2021_2_4_1071. – EDN JDDNXD.
14. Стиглиц Дж. – Глобализация: тревожные тенденции. Москва, 2004.
15. Кейнс Дж.М. – Общая теория занятости, процента и денег. Москва, 2018 (оригинал: 1936).
16. Маркс К. – Капитал. Критика политической экономии. Том 1–3, Москва, 2020.
17. Сорос Д. – Кризис мирового капитализма: Открытое общество в опасности. Москва, 1999.
18. Акматова, А. Кореянын саясий модернизациясынын өнүгүү тарыхы / А. Акматова, К. Султанова // Вестник Ошского государственного университета. – 2024. – No. 2. – P. 254-261. – DOI 10.52754/16948610_2024_2_24. – EDN VDZILJ.
19. Касымов Н. – Кыргызстандын Улуу Ата Мекендик согуштагы орду. Бишкек, 2015.
20. Токтогулов Т. – Кыргызстандык баатырлар. Бишкек, 1982.
21. Исаков Б. – Ата-Бейит: тарых жана эскерүүлөр. Бишкек, 2018.
22. Абдырахманов К. – Жеңишке салым кошкон кыргызстандыктар. Бишкек, 2020